

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL
NÚMERO 45 / SEGONA ÈPOCA / JUNY 2000

**Consell
de Mallorca**

alimara

Núm. 45

Segona època, Juny 2000

Edita: Consell Insular de Mallorca
Redacció: Departament de Serveis Socials
General Riera, 67
07010 Palma
Tel.: 971 76 07 62
Fax: 971 76 19 52

Portada: Bodegó Oli damunt tela. Jorge Azri

Maquetació
i impressió: Gràfiques Marín

Dipòsit Legal: PM - 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

* Imprès amb paper ecològic

Seguidament es presenta un article de Santiago Ramis Matas, bon coneixedor de la problemàtica que viuen els mallorquins nouvinguts i que coneixem com immigrants. Coneix els seus problemes gràcies al seu treball directe que realitza en l'actual Equip d'Inserció d'Immigrants, del Departament de Serveis Socials del Consell de Mallorca.

En l'article se'ns presenta una realitat que s'allunya de la que apareix en els mitjans de comunicació de masses, com la televisió. La veritat és que dels immigrants i gràcies a aquests potents mitjans, la majoria només en coneixem la part més superficial i cridanera: imatges de pasteres engolidores de desitjos, d'africans fent feina en el Pla Mirall, etc. De la realitat, però, d'aquestes persones, de les seves vivències, no en coneixem gaire coses perquè vivim donant-los l'esquena de manera hom diria que descarada.

L'article que presentam aquí no ens parla particularment de les vides de cada una de les persones nouvingudes, però sí ens fa una aproximació a la seva realitat com a col·lectiu, com a grup desfavorit. És prou interessant i a tenir en compte la darrera part de l'article on es fa tot un seguit de propostes d'inserció del col·lectiu, a manera de suggeriments.

LA INSERCIÓ LABORAL DE LA POBLACIÓ IMMIGRANT

Santiago Ramis Matas

Tècnic en relacions laborals.
Equip d'Inserció d'Immigrants del
Consell de Mallorca

La immigració per raons laborals s'ha convertit en una realitat social de primer ordre. Les persones migrades pateixen un conjunt de dificultats lligades amb el mateix fet migratori. Es tracta d'un problema global de "condicions de vida", dins del qual la inserció laboral es converteix en eix central.

Una de les causes que expliquen la migració es l'elevat grau de misèria i la nul·la perspectiva de futur en el país d'origen. La immigració sud-nord a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (CAIB) és un fenomen estructural, no sols degut al diferencial de pressió demogràfica, sinó també per les característiques dels mercats de treball respectius. En el cas marroquí, per exemple, l'evolució econòmica marroquina no absorbeix, ni de molt, el creixement demogràfic de la població. La demografia ja és, per tant, determinant sobre l'ocupació. A l'horitzó de l'any 2010 s'anuncia un augment massiu dels efectius en edat de treballar, a un ritme anual d'un 3% aproximadament a tot al Magrib la qual cosa representa més de 500.000 persones.

Sols des del disseny, a nivell mundial, d'un projecte per sanejar l'economia i capacitat productiva dels països emissors de migració es podrà aconseguir que l'individu no es vegi forçat a emprendre el viatge migratori per causes estrictament econòmiques i de condicions de vida.

Pel que fa a les societats receptores, no basta amb proporcionar feina. Cal tenir en compte que les accions vers els immigrants han d'estar vinculades a la capacitat d'acollida i d'integració que tinguin aquestes societats. Fem referència a la capacitat d'oferir habitatge, possibilitats reals d'integració social i educativa, accés als serveis. Si no es té en compte aquesta relació entre immigració i integració, augmenten les possibilitats de conflictes i fractura social. La societat d'acollida ha d'articular aquest nou fet, consolidat des de principis dels noranta, disposant de tot allò necessari per poder definir-se com una societat integradora i perquè pugui absorbir les persones novvingudes.

Per tant, l'actuació ha de ser integral perquè cada un dels problemes que pateixen (habitatge, documentació, marginalitat, cultura, sanitat, ocupació) influeix en els altres i l'abordatge individual de cada problema té eficàcia limitada.

On s'ubica la mà d'obra estrangera

El col·lectiu estranger de la CAIB presenta característiques comunes; n'apuntam les més freqüents:

- Recursos personals molt febles per millorar les seves possibilitats d'integració; desconeixement del medi d'acollida i dificultats per a la comunicació oral i escrita.

Dificultats per comprendre els circuits institucionals i per normalitzar la seva situació, tot i que després d'un temps d'estada milloren el seu nivell d'autonomia personal, ampliant-se les seves expectatives d'inserció social.

- El mercat de treball secundari és on la població estrangera no-comunitària és més present (peons agrícoles, peons de la construcció, servei domèstic...).

Els sectors on treballa el col·lectiu són:

Agricultura. *Tot i que és un dels sectors on hi treballa el 50% dels immigrants que arriben per primera vegada al país, no és un sector que permeti el desig de mantenir-s'hi treballant, ja que presenta els següents dèficits:*

- El Règim Agrari no comporta protecció assistencial o contributiva de la prestació d'atur a diferència del Règim General. És una de les múltiples raons que avalen el fet de canviar de sector productiu i passar a un treball inclòs en el règim general, com per exemple la construcció, on sí hi ha el benefici de la prestació d'atur i la relació laboral roman més consolidada.

- Per altra banda, la cofitxació a la seguretat social de l'empresari agrari s'efectua sobre jornades laborals realment treballades. Es cotitza només per aquells dies treballats augmentant així la disponibilitat que es declari a la nòmina menys dies dels realment treballats amb l'objecte d'abaratir els cost social.

- Manca de conveni col·lectiu que reguli el sector. Nul·la participació dels agents socials en la reivindicació dels drets dels treballadors i de les accions polítiques només dirigides cap al turisme, despreocupant-se totalment del sector agrari.

Construcció. *Fora inestabilitat del sector, amb períodes de creixement i recessió molt severs, que no es donen a altres sectors de l'economia il·lenca, de forma que quan l'economia pateix símptomes de dificultat, la construcció se'n ressent immediatament. Com a conseqüència, es produeix una gran inestabilitat en l'ocupació, especialment perquè és un sector on és més intensiva la utilització de mà d'obra. En un moment de creixement com l'actual, les empreses troben en l'immigrant un candidat per ocupar els llocs de treball de la seva empresa. Actualment, marroquins i subsaharians proveïts de permisos de residència per circumstàncies excepcionals s'estan ocupant en aquest sector incidint en què les empreses tinguin prou treballadors i puguin fer front a la demanda actual.*

La relació entre l'oferta i la demanda està estabilitzada atès el moment de creixement actual. Però, que passarà quan el sector es mostri recessiu?

Servei domèstic. *Ocupació eminentment femenina per a la qual, en principi, no cal formació prèvia. És una activitat tradicional en l'ocupació de les dones immigrades d'origen sudamericà.*

Venda ambulant *La majoria són treballadors subsaharians que treballen en temporada d'estiu.*

Hosteleria *És un sector on la introducció de persones immigrades és, encara, més lent perquè tant els treballadors nacionals com comunitaris cobreixen la major part dels llocs de feina però es previsible la gradual incorporació de ciutadans no-comunitaris a l'hosteleria.*

Tot i que la presència de treballadors al món rural és important, un gran nombre resideix a Palma, perquè les oportunitats laborals són majors i les facilitats per accedir als recursos normalitzats són més àmplies.

L'absorció de la mà d'obra estrangera: contingent de mà d'obra i permisos de treball

· El contingent de mà d'obra

Moltes vegades s'argumenta que els ciutadans immigrants resten llocs de treball

als nacionals, la qual cosa posa de manifest la gran desinformació sobre la realitat migratòria.

Els llocs de treball ofertats anualment als immigrants pel Govern central provenen de llocs que l'INEM (Instituto Nacional de Empleo) no ha pogut cobrir. Són ofertats per dinamitzar l'economia i a la vegada per canalitzar la mà d'obra que arriba al país.

Des de l'any 1993 s'ha autoritzat l'establiment de contingents d'autoritzacions per a l'ocupació de ciutadans estrangers no-comunitaris. Durant l'any 2000, degut a la regularització extraordinària, no s'autoritzarà el contingent de mà d'obra perquè obtindran permís de treball al voltant de les 60.000 persones a les que cal afegir els que no treballin, que sí se'ls donarà un permís de residència no-lucratiu. Tot plegat, calculam que passaran de la irregularitat a la regularitat un total de 85.000 persones en tot l'Estat. Els rumors situen el nou procediment de contingent a l'any 2001.

Amb el sistema de contingent es canalitza de manera àgil i eficaç la cobertura de les ofertes de feina que el mercat de treball nacional no arriba a cobrir. Es contribueix a una major ordenació del mercat de treball, confirmant aquells sectors d'activitat on es troben les demandes d'ocupació no ateses pel mercat de treball nacional, permetent la normalització de l'activitat laboral desenvolupada per treballadors estrangers en aquests sectors.

Es regula l'arribada d'immigrants de forma gradual canalitzant i organitzant els fluxos d'immigració legal.

El Govern central anualment adopta, per acord del Consell de Ministres, la quota d'autoritzacions per a l'ocupació de ciutadans estrangers no-comunitaris distribuïdes per sectors i zones geogràfiques determinades en tot l'Estat espanyol. L'any passat a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears les ofertes de treball es distribuïren en els sectors d'agricultura i ramaderia (35%), construcció (8%), servei domèstic (35%) i altres ocupacions (22%).

Apuntam unes dades obtingudes de l'anuari de migracions del Ministeri de Treball i Afers Socials que posen de manifest el gran interès per obtenir un permís de treball a través del mecanisme de les quotes a la CAIB:

-1997: 1.300 sol·licituds per a 320 places

-1998: 2.100 sol·licituds per a 483 places

-1999: 2.700 sol·licituds per a 720 places

El creixement del nombre de sol·licituds supera àmpliament les ofertes

• La via ordinària

L'obtenció de permisos de treball per la via ordinària, és a dir, la del règim general d'estrangeria, no és molt utilitzada pels estrangers per les poques possibilitats d'obtenir un permís de treball tenint en compte que l'Administració aplica el principi de la preferència de mà d'obra nacional, denegant les sol·licituds plantejades.

En aquest sentit, la legislació d'estrangeria estableix:

- És considerat treballador estranger tota persona física sense nacionalitat espanyola que vulgui treballar en territori espanyol tant per compte propi o d'altri.

- La residència a Espanya d'estrangers no-comunitaris per motius laborals està sotmesa a un règim d'autorització administrativa conforme a l'establert per la Llei Orgànica 4/2000. També l'article 71.1 del reglament que desenvolupa l'anterior Llei 7/1985 (de la qual el seu reglament està en vigor fins al desenvolupament reglamentari de la nova Llei 4/2000, previst per abans de l'estiu del 2000) ens informa que els estrangers que vulguin exercir qualsevol activitat laboral a Espanya hauran de gaudir del corresponent permís de treball, la qual cosa suposa que l'estranger **no podrà**

treballar mentre no obtingui la corresponent autorització per treballar (resolució) i posteriorment el permís de treball. L'anterior posa de manifest que el règim d'autorització administrativa esmentat repercuteix en la vida laboral del treballador i en el reconeixement i en el gaudi dels seus drets socials.

- El permís de treball s'obté bàsicament quan es disposa d'un contracte de treball i es materialitza en un document denominat permís de treball. La llei preveu que aquest document també empari el dret a residir, ja que, mitjançant el treball, l'immigrant disposa de mitjans de vida per residir. Afirmam, doncs, que es pot residir sempre que hi hagi treball.

Els immigrants "legals" prefereixen feines en contractes de treball per poder mantenir-se com a regulars, mentre que els que estan en situació irregular poden prescindir-ne.

Els beneficis per estimular la contractació no són aplicables a aquestes persones quan disposen del seu primer permís de treball, llevat d'una sèrie de casos limitats. Apareix un altre aspecte restrictiu en l'exercici del dret a treballar.

La xifra de treballadors estrangers s'ha començat a estabilitzar perquè, tot i que n'arriben de nous, també en marxen dels establerts amb anterioritat. Podem parlar d'una situació dual: una relació d'immigrants sòlidament establerts i una altra de fluctuant, d'acord amb l'oferta de feina disponible. Actualment, des de totes les comunitats autònomes, acudeixen a les Illes treballadors, estrangers o nacionals, treballadors de temporada. Pareix lògic que si els ve de gust retornaran cap als llocs respectius de residència habitual, nivellant, així, l'equilibri entre oferta de mà d'obra i demanda real de treball.

Del contingut de la normativa d'estrangeria podem afirmar que el dret laboral i el de residència són, per ara, els més restrictius dels reconeguts als immigrants tot i que amb el pròxim desenvolupament reglamentari de la nova Llei d'estrangeria aquests drets tinguin un tractament molt menys restrictiu.

criteris metodològics per a la inserció del col·lectiu.

A continuació citam alguns criteris que creim s'han de contemplar per garantir la inserció laboral dels ciutadans immigrants:

1. En termes generals, es tracta de dissenyar i desenvolupar projectes que afavoreixin la igualtat d'oportunitats dels col·lectius més desfavorits per superar la seva situació de risc d'exclusió.

S'ha de fomentar l'accés en igualtat de condicions als drets reconeguts per la legislació, de la mateixa manera que s'ha d'afavorir la coordinació i el suport entre les diferents administracions per garantir aquests drets.

2. Des de l'administració s'ha de facilitar la informació sobre contractació i vetllar per l'accés al mercat de treball normalitzat:

- Facilitar informació sobre els temes laborals referits als immigrants estrangers: drets laborals, tipus de contractes, protecció postcontractual.

- Fomentar la realització de contractes normalitzats i estables.

- Equiparar els drets laborals als dels ciutadans espanyols i unes condicions de treball dignes i justes.

- Consolidar la lluita contra l'economia submergida.

- Suprimir el cost econòmic per a la contractació d'immigrants.

- Aplicar les mesures necessàries per permetre la permanència en situació de regularitat.

3. Per aconseguir l'eficàcia cal pensar, planificar i executar les accions adreçades

a la inserció social i laboral dels ciutadans immigrants en una perspectiva interdepartamental i des d'enfocaments metodològics integrals i interdisciplinaris.

4. La inserció laboral requereix una inserció social i lingüística. El coneixement de l'idioma és un condicionant bàsic per a tot procés d'inserció. Conèixer l'idioma parlat i escrit, i una formació elemental bàsica, augmenta considerablement el camp de treballs als quals poden aspirar.

5. En l'elaboració de projectes d'inserció laboral s'han de preveure variables que condicionen l'èxit o el fracàs d'una intervenció, com per exemple: l'idioma, la urgència pels resultats, la motivació per al treball, les pautes culturals dels països d'origen, l'itinerari migratori i d'altres realitats, a més de l'atenció als dèficits d'informació general.

6. Els cursos de formació professional s'han de planificar al voltant dels següents criteris:

- Definir mòduls d'accions i continguts que tinguin com a objecte oferir la formació bàsica i instrumental necessària per possibilitar l'accés al mercat de treball i als itineraris de qualificació professional.

- D'acord amb les necessitats concretes dels llocs de treball i, per tant, vinculat amb l'empresa. Igualment centrats en els sectors o branques professionals amb major demanda d'ocupació.

- Contemplant el desenvolupament econòmic i social i l'oferta de formació professional del territori.

7. No calen programes de formació específics adreçats a aquests col·lectius: s'han de fer servir cursos normalitzats, adreçats a tothom d'acord amb les necessitats que el mercat de treball plantegi. Només s'han de procurar adaptacions en aquells aspectes considerats imprescindibles per la seva especificitat relacionada amb l'escàs coneixement de l'entorn sociocultural i laboral. Però, per garantir la possibilitat d'accés dels immigrants a aquesta oferta formativa normalitzada, cal garantir que aquests disposin prèviament d'un nivell bàsic de coneixements mitjançant el disseny de programes intermedis articulats com a recursos pont.

8. Potenciar la seva promoció laboral en un context de promoció cultural, social i educativa, i de sensibilització de la població autòctona. En mateixa mesura, la relació social, associacionisme, activitats de lleure, reforç idiomàtic.

9. Potenciació de mesures d'economia social, especialment de creació de cooperatives per desenvolupar aquelles activitats que són pròpies de determinats col·lectius d'immigrants: artesanía, venda, restauració, etc.

10. Informació i sensibilització empresarial per tal que contractin ciutadans immigrants en condicions regulars i amb els drets que poden assegurar la protecció social dels seus treballadors siguin o no estrangers.

11. Sensibilització social. La societat d'acollida, en el nostre cas la balear, ha de saber que hi ha una previsió i un rigorós estudi a nivell de totes les comunitats autònomes per detectar aquells llocs de treball no coberts pels treballadors residents. En el moment que es disposa d'aquesta informació es tradueix en la llei de les quotes (contingent de mà d'obra) amb l'objecte de cercar a l'estranger nous treballadors per dinamitzar l'economia.